

DE PATRIJSJES.

Na lijden komt verblijden. Tenminste dat willen we hopen. Verleden jaar hebben de patrijzen veel tegenspoed gehad en de jagers klaagden steen en been, maar nu kraaiden ze al weer welgemoed in 't begin van Februari — de vogels bedoel ik. Den heelen winter had ik in de duinen een paar troepjes geobserveerd; een van zes en een van negen; schrale bevolking van een gebied van duizenden hectaren. Nu zijn de duinen eigenlijk geen patrijzenland, er valt te weinig te halen, maar een ding hebben ze voor op de vruchtbare klei of

warne zand op hoopjes, om er zich des te beter in te kunnen wentelen. Liefst zoeken ze een zuidhelling, waar stortbeekjes van heet zand langs een steilen rand zijn neergevloed, zoodat zelfs na veel spartelingen nog niet het vochtig zandlaagje wordt bereikt, dat veelal in de duinen zoo dicht onder de oppervlakte ligt.

Als ze nu naar hartelust hebben gewenteld en gesparteld, geschud en geschurkt, dan gaan ze in allerlei luie en onwaardige houdingen zich bakeren in de zon. Sommige doen dat op de manier van merels en gaaien, plat op den grond, vleugels en staart wijd uitgespreid en 't ruggetje in de warmte,

Broedende Patrijs. De witte schaftstreepjes breken het vlak van den vleugel.

de malsche weiden, er zijn altijd warme en droge plekjes te vinden, en warmte en droogte zijn voor de patrijzen om zoo te zeggen de eerste levensbehoeften.

Je moet ze dan ook zien in 't zonnetje in 't rulle zand. Iedereen heeft wel eens gezien, hoe de musschen zich verlustigen in een zandbad, hoe ze krieuwen en kriepen van opgetogenheid wanneer ze zich met uitgespreide veeren inboren in het heete stof. Nu, dat is nog niets vergeleken bij 't hittebad en zandbad van de patrijzen. Ze zwemmen in 't zand met staart en vleugels, ze drukken het grijze keeltje in de heete korrels en krabben het

andere liggen op hun zij met een vlerk uit en een vlerk in, de pooten lui achterwaarts gestrekt; nog andere liggen voluit op hun rug, de pooten in de hoogte, alsof ze dood waren. En allemaal hebben ze of de oogen dicht, of het bleekblauw knipvlies er over getrokken. Ze zijn nu echt ongeneerd thuis in een extase van stoofwarmte en luiigheid.

't Is maar jammer, dat ze voor deze vertooning niet altijd dezelfde plaats kiezen; 't zou zoo aardig zijn, ze in deze houdingen te fotografeeren. Je kunt de plek, waar ze geweest zijn, makkelijk ontdekken aan de kuiltjes in 't zand en aan de losse veertjes en kunt het dan wel eens treffen, dat ze er nog

eens weerkomen, maar als ze zich eenmaal ontdekt zien, zoeken ze meteen andere zonnehellingen. Een viertal fazanten heb ik eens een week lang op dezelfde plek zien baden.

Het gekraai van de patrijzen is op zichzelf al even weinig indrukwekkend als dat van de fazant of van 't waterhoentje, die beide ook dezelfde soort van geluid maken. 't Is een kort krieuw, krieuw en ik kan best gelooven, dat menig een het niet eens hoort. Maar wie die dieren van nabij kent, luistert altijd met genoegen er naar; ik kan u verzekeren, dat 't gekraai van de patrijsjes in Februari mij evenveel genoegen verschaft als het eerste lied van zanglijster of merel. En nog oneindig veel aardiger is het, om de troep in 't veld van den verrekijker te hebben. Ze zijn stil aan 't snuffelen en rondpikken tusschen 't roode zwenkgras, vinden hier een zaadje en daar een zaadje en snappen misschien ook al een van de vroege, kleine loopkevertjes of kortschildtorren. Opeens schiet er één een klein beetje omhoog, alsof hij een verstijving krijgt in zijn pooten of in zijn nek, het aardig kopje gaat wat vooruit, het kromme bekje gaat even open en kort afgebeten klinkt het krieuw, krieuw door de kale vallei, een geluid van niets, vergeleken bij 't klaroengeschal van Chantecleer, maar echt en wild en vol ontembare levenskracht. En als we wat verder in den tijd komen, dan gaat ook een tveede en een derde in den troep kraaien en er bestaat veel kans, dat het gekraai overgaat in een alleraardigst vechtpartijtje, want al hebben die haantjes geen sporen, vechten doen ze toch.

Kort daarna wordt de troep ontbonden, ieder paartje betreft zijn gebied en al gauw zit 't hennetje in de ruigte op den grond te broeden op de olijfbuine eieren. Het aantal van die eieren is al even wisselvallig als bij fazant, waterhoen of koolmees; ik vind opgaven van vijf tot zeven-en-dertig, zelf heb ik legsels gezien van zes tot zeventien. Die zeer groote legsels zijn wel weer het resultaat van samenwerking. Niet zelden legt de slordige fazant één of meer van haar eieren in een patrijzennest en dat is voor die jonge fazanten dan een echt voordeel, want de patrijzenouders zijn meer dan buitengewoon trouw, zorgzaam en moedig.

De nesten zijn niet gemakkelijk te vinden en eigenlijk mag je er niet eens naar zoeken. Ik laat ze mij dan ook meestal aanwijzen door de koddebeiers, wier plicht het is, de ligging te kennen van elk nest in hun gebied. Dan ga ik graag een enkele keer mee met den man der wet en verheug mij bij 't aanschouwen van 't trouwe diertje, dat met wijdgeopende oogen stil op 't nest blijft zitten, wanneer wij een paar meter er van daan blijven stilstaan. In 't eerst is 't diertje niet gemakkelijk te vinden, want de vlekkege veertjes en vooral de witte

schachtstreepen verbreken den indruk van het geheel en maken dat het vederkleed weinig verschilt van verdroogden grasrommel met schaduwholten. De witte schachtstreepen vallen vaak zoo in elkanders verlengde, dat zij te zamen verdroogde, wit gebleekte grassprietten schijnen te vormen. Als de vogel stil blijft zitten, en dat doet hij meestal, dan wordt hij ook volstrekt niet opgemerkt.

Hierbij mogen we echter niet vergeten, dat de meeste vijanden van de broedende patrijs niet op 't gezicht, maar op den reuk afgaan, bij 't zoeken naar hun plooi en hiermee in verband staat het geloof, dat de broedende patrijs geen geur van zich zou afgeven en zodoende ook door die vijanden niet wordt opgemerkt. Ik kan dat moeilijk gelooven. Een enkele maal heb ik een hond argeloos langs een broedende patrijs zien loopen, drie meter van 't nest af, maar dat zegt nog niets. Bovendien was 't toen windstil en zeer droog. Het zou wel aardig wezen, in een dichtbevolke patrijzenstreek met een goed gedresseerden hond deze zaak nog eens te onderzoeken.

De patrijs zelf, noch het broedsel zouden er door hebben te lijden, want de vogel laat zijn eieren of jongen niet licht in den steek. Er bestaat een verhaal van een boerenkind, dat een broedende patrijs van 't nest nam, in haar boezelaar naar huis droeg, en daar vertoonde. Die patrijs ging behoorlijk naar 't nest terug en broedde de eieren gelukkig uit. Ook zijn veel gevallen ervan bekend, dat een patrijs zijn nest verlegde, wanneer er gevaar dreigde door ploegen en maaien, maar ook is 't dikwijls genoeg gebeurd, dat 't trouwe dier op 't nest door zeis of maaimachine onthoofd werd.

Het mannetje schijnt zich met 't broeden niet veel te bemoeien, maar komt op de proppen zoodra de jongen zijn uit gekomen. Beide ouders verdedigen hun jongen met waren heldenmoed, met blazen en pikken en vleugelgesprei en eerst als dat niet helpt gaan ze verlammingkunsten vertoonen.

In 't najaar komt de kwade tijd, de jacht. 't Is niet te gelooven, hoeveel patrijzen er in „goede jaren“ worden geschoten. Ruskin, die niet van de jacht hield, zegt ergens (in *Love's Meinie*, een buitengewoon origineel vogelboekje) dat 't eenig goede grafschrift voor zoo'n jagenden Engelschen squire zou moeten luiden: „Centum mille perdices plumbo confecit“ (Hij verdelgde 100,000 patrijzen met moordend lood).

Dit getal lijkt misschien overdreven, maar is lang niet onmogelijk, want ik vind in de jachtlitteratuur gevallen vermeld van jagers die op één dag 400, 540, zelfs 800 patrijzen schoten en van jachten waar er in één week 8500 sneuvelden. Die dieren zijn, om een woord van Napoleon te misbruiken, echt gewerenvleesch.

Wanneer we die getallen zien, dan moeten we een groot respect krijgen voor de bijzondere levenskracht van deze vogelsoort, die jaar in jaar uit deze aanvallen te trotseeren heeft. Wel is waar genieten ze in den broedtijd bescherming en worden ze zelfs in 't veld gevoerd, maar dat zou toch allemaal niet helpen, indien deze vogels niet, evenals de leeuwerikken, de musschen en de spreeuwen, bij uitstek plooibaar van aard waren en van de uitbreiding der cultuur eigenlijk niet anders dan voordeel ondervonden. Het zijn dan ook echte in 't wild levende bewoners van de weiden en akkers.

Ik wandel wel eens mee als er bij ons op patrijzen wordt gejaagd en vind dan mijn grootste genoegen er in, om na de kanonnade de schutters te laten voorttrekken en zelf op een duintje te blijven zitten. Dan hoor ik al gauw rechts en links voorzichtigh en zachtjes geroep van „krieuw, krieuw“. Het zijn de overgebleven leden van de klucht, die her- en derwaarts zijn gevlogen en nu elkander aanroepen. Het „krieuw, krieuw“ wordt al duidelijker en als het na heel druk geworden te zijn, opeens verstomt, dan weet ik, dat alle, die er overbleven, elkaar hebben gevonden en nu verschrikt op een hoopje onder de dorens schuilen. Ze hoeven niet bang te wezen, dat ik ze zal verraden.

JAC. P. THUISSE.

I E T S O V E R B I J E N .

Na alle artikelen, die er in de laatste jaren in dit blad ter aanmoediging van het houden van bijen verschenen zijn, twijfel ik er niet aan, of velen hebben zich laten overtuigen, dat het imkeren zeker tot een van de mooiste en gezelligste liefhebberijen moet gerekend worden. Velen hebben misschien reeds eenigen tijd eenige kasten met bijen in hun bezit. Voor deze beginners zal het niet overbodig zijn, dat we, na den slechten zomer van verleden jaar, waardoor de bijenvolken zeer veel geleden hebben, eens zien, hoe we nu te werk moeten gaan, om wanneer het voorjaar in het land is, onze kasten weer goed bevolkt te krijgen. 't Is daarom noodig, dat we eens nagaan, hoe het komt, dat alle bijenhouders, wanneer ze voor het eerst in dit jaar hunne kasten zullen hebben gezien, tot hunne verbazing zullen bemerkt hebben, dat er betrekkelijk maar een gering aantal bijen door den winter zijn gekomen. Troost U echter, want 't is overal hetzelfde. In Februari, toen ik ongeveer 60 volken (kasten en korven) vluchtig naakeek, stond ik ervan verwonderd, dat kolonies, die in October goed bevolkt waren, nu tot een klein volkje waren teruggeslonken.

Ik herhaal U: dit is eene klacht, die ik algemeen vernam. De oorzaak van die ontvolking is niet ver te zoeken. In mijne aantekeningen van verleden jaar vind ik genoteerd, dat in Augustus, toen de bijen op de heide stonden, de moederbij reeds opgehouden had eitjes te leggen. Dit heeft tengevolge gehad, dat de meeste volken met oude bijen den winter zijn ingegaan. Wel dient vermeld te worden, dat

door het voederen, dat alle imkers in het najaar hebben moeten doen om de bijen voldoende wintervoorraad te geven, de moederbij geprikkeld is geworden en daardoor weer korten tijd eitjes heeft ingelegd, maar dat heeft tocht niet kunnen beletten, dat het grootste gedeelte van de bijen, die dit najaar opgezet werden, reeds op leeftijd waren. Dit heeft zich dezen winter gewroken. In Dec., Jan. en Febr. stierven vele bijen door ouderdom.

Vele imkers klagen er ook over, dat de moederbij dit jaar pas zoo laat begonnen is broed aan te zetten. Dit maakte o. a. ook nog een deel uit van de verschillende discussies over bijenteelt die er onlangs gevoerd werden op eene vergadering te Utrecht. Toch is ook dit verschijnsel m. i. niet moeilijk te verklaren. Broedaanzet vordert veel honig en stuifmeel en waar ook alweer tengevolge van den slechten zomer van 1909 honig in onvoldoende hoeveelheid in de kasten en korven aanwezig was heeft de koningin (moederbij) zich bepaald tot geringen broedaanzet.

Eveneens hadden de meeste volken bijna geen stuifmeel voorradig. Aan het ontbreken van deze twee zoo hoogst-noodzakelijke voedingstoffen voor het broed schrijf ik toe, dat de broedaanzet dit jaar pas zoo laat begonnen is. Wanneer de moederbij reeds vroeg begonnen was, eitjes te leggen, dan geloof ik, dat het er met den voorraad proviand nu nog treuriger zou uitgezien hebben. Doch tegenover alle tegenslag, staat toch ook weer een geluk, dat we in Febr. gehad hebben. Dat geluk is in den vorm van een paar mooie dagen tot ons gekomen. Daardoor hebben de bijen toen al een goede reinigingsvlucht kunnen doen, zoodat we al bijna met zekerheid kunnen zeggen, dat de zoo gevreesde bijenziekte »de loop« dit jaar onze bijenstal voorbij zal gaan.

Dan is er aan die reinigingsvlucht nog het groote voordeel verbonden, dat we nu ook gerust aan het voederen kunnen gaan, hetgeen overal wel hoog noodzakelijk zal zijn.

De verstandige imkers hebben van de enkele dagen, dat het mooi weer was, geprofitteerd om hunne kasten eens vluchtig na te zien. Ik mag veronderstellen, dat nu ieder imker op de hoogte is van den toestand van zijne kolonies. Ik mag aannemen, dat gevoederd is, waar het noodig bleek, dat ieder zich overtuigd heeft, dat er broed in zijne kasten aanwezig is, dat vochtige dekkleedjes door droge vervangen zijn, dat de bodemplanken van de woningen gereinigd zijn enz. Wanneer mocht blijken, dat er in Maart of begin April nog geen broed te zien is, dan kunt ge wel voor zeker aannemen, dat Uw volk »moerloos« is. Het beste zal zijn dat ge dit volk dan met een ander hetwelk wel eene moederbij heeft, vereenigt. Hoe dit geschiedt kunnen de lezers vinden in jaargang 1906, aflevering XI.

Laten we nu eens bespreken, hoe we de bijen zullen voederen. Zooals ik hierboven al zeide, ieder imker zal wel moeten voeren. Welk is het beste voorjaarsvoedsel? Ongetwijfeld is dit — goede honing. Geen enkel imker zal echter wel goede honig in voldoende hoeveelheid voorradig hebben. De laatste jaren zijn de honigopbrengsten er niet naar geweest, om honing te bewaren voor de voorjaarsvoeding. We zullen dus onze toevlucht tot iets anders moeten nemen.

Ik zeg: onze toevlucht moeten nemen, want vervangen kunnen we honig niet. Maar »waar niet is, verliest de Keizer zijn recht.« Zoo ook hier. We zullen ons moeten behelpen met suiker: We nemen hiervoor witte suiker, waarbij we zooveel water voegen dat de suiker oplost. De bijen nemen deze stroop liefst in eenigzins warme toestand tot zich. We zetten elken avond een bakje of schoteltje, waarop we eenig stroo of iets dergelijks gelegd hebben om te verhinderen, dat de bijen erin verdrinken, op de ramen in de kast, liefst zoo dicht mogelijk bij het broednest, zoo-